O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2026, [15]
ISSN 2181-7324(Print)

FILOLOGIYA
http://journals.nuu.uz
Social sciences
ISSN 3093-8996(Onlayn)

UDK: 821.512.133-1:811.512.133'373.612.2

Dildora OXBUTAYEVA,
Doktorant, Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universeteti, Toshkent, O‘zbekiston
G-mail: dildoraoqbutayeva@gmail.com, ORCID: 0009-0000-1972-3370

f.f.d A.Tilavov taqrizi asosida

IKROM OTAMUROD SHE’RIYATIDA RANGLAR TALQINI

Annotatsiya

Mazkur maqolada zamonaviy o‘zbek she’riyatining o‘ziga xos vakillaridan biri Ikrom Otamurod ijodida rang obrazining badiiy-estetik va ramziy xususiyatlari tahlil qilinadi. Shoir she’riyatida ranglar tabiat manzaralarini tasvirlash, predmetlarning tashqi ko‘rinishini ifodalash vositasi bo‘lish bilan birga, inson ruhiyati, ichki kechinmalari, iztirobi, umidi, yolg‘izligi, sog‘inchi va falsafiy mushohadalarini ifodalovchi poetik vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Rang tushunchasi Ikrom Otamurod poetikasida bevosita rang nomlari orqali yoki rangga aloqador obrazlar, tabiat hodisalari, yorug‘lik va zulmat qarama-qarshiliklari orqali ifodalanadi. Ayniqsa, oq, qora, qizil, sariq, yashil, moviy kabi ranglarning poetik imkoniyatlari turlicha mazmuniy yuk bilan namoyon bo‘ladi. Maqolada rang va ruhiyat, rang va tabiat, rang va vaqt, rang va xotira, rang va falsafiy tafakkur munosabatlari yoritiladi. Ikrom Otamurodning “Vaqt ranglari”, “Huviyyat”, “Sukut sadosi”, “Sopol siniqlari” kabi asarlari hamda shoir ijodiga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqotlar asosida rang poetikasining o‘ziga xos jihatlari ochib beriladi. Tadqiqot natijasida shoir ijodida ranglar estetik bezakdan ko‘ra kengroq ma’noga ega ekani, ular inson va borliq o‘rtasidagi murakkab munosabatlarni ifodalashga xizmat qilishi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: Ikrom Otamurod, she’riyat, rang, ranglar poetikasi, poetik obraz, ramz, ruhiyat, falsafiy tafakkur, badiiy tasvir, lirik qahramon, tabiat, vaqt, xotira.

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ЦВЕТОВ В ПОЭЗИИ ИКРОМА ОТАМУРОДА

Аннотация

В данной статье анализируются художественно-эстетические и символические особенности цветовых образов в творчестве Икрома Отамурода, одного из самобытных представителей современной узбекской поэзии. В поэзии автора цвета выступают не только средством изображения природных пейзажей и внешних характеристик предметов, но и поэтическим средством выражения человеческой психологии, внутренних переживаний, страданий, надежды, одиночества, тоски и философских размышлений. В поэтике Икрома Отамурода цветовая семантика раскрывается как непосредственно через названия цветов, так и посредством связанных с ними образов, природных явлений, а также противопоставления света и тьмы. В частности, такие цвета, как белый, чёрный, красный, жёлтый, зелёный и голубой, приобретают различную смысловую нагрузку и выполняют разнообразные художественные функции. В статье рассматриваются взаимосвязи цвета и психологии, цвета и природы, цвета и времени, цвета и памяти, а также цвета и философского мышления. На основе таких произведений Икрома Отамурода, как «Цвета времени» («Vaqt ranglari»), «Хувият» («Huviyyat»), «Эхо молчания» («Sukut sadosi»), «Осколки глины» («Sopol siniqlari»), а также научных исследований, посвящённых творчеству поэта, раскрываются своеобразные особенности цветовой поэтики. В результате исследования обосновывается, что в творчестве поэта цвета обладают более глубоким значением, чем простое эстетическое украшение, и служат средством выражения сложных взаимоотношений человека и окружающего мира.

Ключевые слова: Икром Отамурод, поэзия, цвет, цветовая поэтика, поэтический образ, символ, психология, философское мышление, художественное изображение, лирический герой, природа, время, память.

THE INTERPRETATION OF COLORS IN IKROM OTAMUROD’S POETRY

Annotation

This article analyzes the artistic, aesthetic, and symbolic features of color imagery in the works of Ikrom Otamurod, one of the distinctive representatives of contemporary Uzbek poetry. In the poet’s works, colors function not only as a means of depicting natural landscapes and describing the external appearance of objects but also as poetic devices for expressing human psychology, inner experiences, suffering, hope, loneliness, longing, and philosophical reflections. In Ikrom Otamurod’s poetics, the concept of color is conveyed both directly through color terms and indirectly through associated images, natural phenomena, and the contrasts between light and darkness. In particular, colors such as white, black, red, yellow, green, and blue acquire different semantic meanings and perform diverse artistic functions. The article explores the relationships between color and psychology, color and nature, color and time, color and memory, as well as color and philosophical thought. Drawing on Ikrom Otamurod’s works, including Vaqt ranglari (Colors of Time), Huviyyat, Sukut sadosi (The Echo of Silence), and Sopol siniqlari (Fragments of Clay), alongside scholarly studies devoted to the poet’s literary output, the article reveals the distinctive characteristics of his color poetics. The study demonstrates that colors in the poet’s works carry meanings that extend beyond mere aesthetic decoration and serve as a means of expressing the complex relationships between human beings and the surrounding world.

Keywords: Ikrom Otamurod, poetry, color, color poetics, poetic imagery, symbol, psychology, philosophical thought, artistic representation, lyrical persona, nature, time, memory.

Kirish. O‘zbek she’riyatida rang tushunchasi qadimiy badiiy-estetik an’analarga ega. Mumtoz adabiyot namunalarida ranglar ko‘pincha ma’lum ramziy ma’nolarni ifodalagan bo‘lsa, zamonaviy she’riyatda ushbu an’ana yangicha poetik tafakkur asosida rivojlanib bormoqda. Rang endilikda faqat ko‘z bilan ko‘riladigan belgini emas, balki

insonning ichki dunyosi, kayfiyati, ruhiy holati va hayot haqidagi qarashlarini ham ifodalashi mumkin. Shu ma’noda rangning poetik funksiyasini o‘rganish ijodkorning individual uslubini anglash uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ikrom Otamurod o‘zbek zamonaviy she’riyatida falsafiy mushohadaga boy, o‘ziga xos poetik tafakkurga ega ijodkor sifatida alohida o‘rin tutadi. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti materiallarida shoirning “Vaqt ranglari”, “Janub qushlari”, “To‘rg‘ayli manzillar”, “Ufqlar orti bepoyon”, “Xaritaga tushmagan joylar”, “Uzoqlashayotgan og‘riq”, “Sopol siniqlari”, “Sen”, “Ichkari va tashqari”, “Ruhimning qayg‘usi”, “Kanglum, o‘zing”, “Tavr”, “Tag‘azzul”, “Sukut sadosi” kabi asarlari sanab o‘tiladi. Shoir ijodining asosiy xususiyatlaridan biri inson ruhiyati va borliq o‘rtasidagi munosabatlarni poetik tasvirlashdir. Uning she’rlarida tashqi olam tasviri ko‘pincha inson qalbidagi holatning badiiy ko‘rinishiga aylanadi. Shu sababli tabiat, rang, yorug‘lik, soya, tun, tong, yo‘l, qush, shamol kabi obrazlar oddiy tasviriy birlik bo‘lib qolmay, muayyan falsafiy mazmunni ifodalovchi vositaga aylanadi. Salima Jumayeva Ikrom Otamurod dostonlari haqida olib borgan tadqiqotlarida shoir ijodida falsafiy mushohada, ruhiyat va ramziy tasvirlarning muhim o‘rin tutishini ta’kidlaydi. Xususan, “Sopol siniqlari” dostonida voqelikning “Holat” va “Rang” deb nomlangan qismlar orqali tasvirlanishi rang tushunchasining shoir ijodidagi alohida poetik mavqeini ko‘rsatadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Ikrom Otamurod she’riyatida rang tushunchasini bir necha yo‘nalishda kuzatish mumkin. Birinchidan, rang real borliqdagi predmet va hodisalarning belgisi sifatida namoyon bo‘ladi. Ikkinchidan, rang insonning ruhiy holatini ifodalovchi metaforik vositaga aylanadi. Uchinchidan, rang tarixiy xotira va zamon haqidagi mushohadalarni kuchaytiradi. To‘rtinchidan esa, rang qarama-qarshi tushunchalarni birlashtiruvchi poetik vosita vazifasini bajaradi. Shoir uchun rang ko‘pincha ichki va tashqi olam o‘rtasidagi vositachidir. Tashqi olamda mavjud bo‘lgan rang lirik qahramon nigohida yangi mazmun kasb etadi. Masalan, tun shunchaki qorong‘ilik emas, balki yolg‘izlik, sukut yoki noma’lumlik holatini anglatishi mumkin. Tong esa oddiy vaqt belgisi bo‘lish bilan birga uyg‘onish, umid va yangilanish ramziga aylanishi ehtimol [1].

Shu jihatdan ranglarning poetik talqinini faqat lug‘aviy ma’nosi bilan chegaralab bo‘lmaydi. Rangning haqiqiy badiiy qiymati u qo‘llangan kontekstda namoyon bo‘ladi. Bir xil rang turli she’riy vaziyatlarda turlicha ma’no kasb etishi mumkin. Oq rang o‘zbek milliy poetik tafakkurida poklik, yorug‘lik, ezgulik, beg‘uborlik va umid bilan bog‘liq. Ikrom Otamurod poetikasida ham oq rangning ushbu an’anaviy semantik imkoniyatlari mavjud bo‘lishi bilan birga, u yanada murakkab ruhiy mazmun kasb etadi. Oq rang ba’zan insonning ichki pokligi, samimiyligi yoki hayotga ishonchini ifodalashi mumkin. Boshqa vaziyatlarda esa oq rang sokinlik va sukunatning belgisi sifatida ko‘rinadi. Shoirning falsafiy ruhdagi she’rlarida rangning aynan mana shu ko‘pqatlamli tabiati muhim ahamiyat kasb etadi [2].

Oq rangning yana bir jihati – bo‘shliq va sokinlik bilan bog‘lanishidir. Oq rang ko‘zga yaqqol tashlanadigan rang bo‘lsa-da, poetik kontekstda u ba’zan “bo‘sh sahifa”, “yangi boshlanish”, “xotira” yoki “sukut” ma’nolarini ham anglatishi mumkin. Demak, Ikrom Otamurod poetikasida oq rangni faqat an’anaviy “poklik” ramzi sifatida tushunish yetarli emas. U shoirning borliqni falsafiy idrok etishida turli ma’no qatlamlarini yuzaga chiqaruvchi badiiy vosita sifatida xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Qora rang inson tafakkurida ko‘pincha g‘am, ayriliq, iztirob, o‘lim, qo‘rquv va noma’lumlik tushunchalari bilan bog‘lanadi. Ikrom Otamurodning falsafiy ruhdagi she’riyatida qorong‘ilik va zulmat obrazlari insonning ichki kechinmalarini ochishga yordam beradi. Biroq shoir uchun zulmat mutlaq salbiylikni anglatmaydi. Zulmat ko‘pincha inson o‘zligini anglashga majbur bo‘ladigan ruhiy makon sifatida talqin qilinadi. Inson yorug‘likning qadrini zulmat orqali anglagani kabi, ruhiy uyg‘onish ham ko‘pincha ichki iztiroblar orqali yuzaga keladi. Shu jihatdan qora rangning poetik funksiyasi ikki tomonlama xarakterga ega. U bir tomondan og‘riq va iztirobni ifodalasa, ikkinchi tomondan insonni tafakkurga undaydigan ruhiy holatni bildiradi [3].

Ikrom Otamurod ijodidagi yolg‘izlik, sukut, ichki iztirob va insonning o‘zligini izlash masalalari ham zulmat obrazlari bilan ma’nodosh poetik maydon hosil qiladi. Shoirning dostonlaridagi falsafiy mushohadalar ham inson ruhiyatining murakkab holatlarini ochishga qaratilgan. 2022-yilda e’lon qilingan tadqiqotda ham Ikrom Otamurod dostonlaridagi falsafiy mushohadalar, ruhiyat va Sharq falsafasi bilan bog‘liq jihatlar alohida tahlil qilingan. Qizil rang odatda hayot, qon, harakat, ehtiros, kurash va kuch tushunchalari bilan bog‘lanadi. Zamonaviy she’riyatda qizil rangning mazmun doirasi kengayib, tarixiy xotira va inson taqdiriga oid ma’nolarni ham ifodalashi mumkin.

Muhokama va natijalar. Ikrom Otamurod ijodida tarix va inson taqdiri masalalari muhim o‘rin tutgani sababli, ranglarning tarixiy mazmun bilan bog‘lanishi tabiiydir. Rang ayrim holatlarda insoniyat boshidan kechirgan fojialarni eslatuvchi poetik belgiga aylanishi mumkin. Qizil rangning yana bir semantik xususiyati – hayotiy energiya. U shoirning hayotga, inson ruhiga va borliq harakatiga munosabatini ifodalash uchun xizmat qilishi mumkin. Demak, qizil rang poetik matnda faqat tashqi tasvir elementi emas, balki harakat va ichki kuchning belgisi sifatida ham namoyon bo‘ladi. Sariq rang ko‘pincha kuz, so‘lish, vaqtning o‘tishi, xotira va ayriliq bilan bog‘lanadi. Ayniqsa, kuz manzaralari orqali inson umrining o‘tkinchiligi tasvirlanganda sariq rang alohida poetik yuk kasb etadi.

Ikrom Otamurod ijodida vaqt tushunchasi muhim falsafiy kategoriyalardan biridir. Shoirning ilk to‘plamlaridan birining “Vaqt ranglari” deb nomlanishi ham rang va vaqt tushunchalarining ijodkor tafakkurida bir-biri bilan yaqin aloqada ekanini ko‘rsatadi. Bu nomning o‘ziyoq vaqtni ranglar orqali tasavvur qilish imkonini beradi. Vaqt bir xil va o‘zgarmas hodisa emas; u inson hayotidagi turli holatlar singari turli “rang”larga ega bo‘lishi mumkin. Ba’zi davrlar yorug‘, ba’zilari xira, ayrimlari esa og‘ir va iztirobli kechadi. Shu sababli rang shoir poetikasida vaqtning badiiy o‘lchoviga aylanadi. Sariq rang esa vaqtning o‘tishi, xotiraning uzoqlashishi va ayrim holatlarning so‘nishi bilan bog‘liq poetik assotsiatsiyalarni kuchaytiradi. Yashil rang tabiat, bahor, yangilanish, hayot va umid ramzi sifatida qadimdan shakllangan. Shoir ijodida tabiat obrazlari inson ruhiyati bilan uyg‘unlashgani sababli yashil rang ham hayotiylik va yangilanish ma’nolarini kuchaytirishi mumkin.

Yashil rangning asosiy poetik xususiyati – hayot davomiyligini ifodalashidir. Inson hayotida og‘ir va qayg‘uli davrlar bo‘lishi mumkin, biroq tabiatning yangilanishi hayotning davom etishiga ishora qiladi. Shu nuqtayi nazardan rang poetikasi shoirning falsafiy qarashlari bilan chambarchas bog‘lanadi. Rang tabiat manzarasidan inson hayotiga, inson hayotidan esa falsafiy mushohadaga o‘tish uchun poetik ko‘prik vazifasini bajaradi.

Moviy rang osmon, kenglik, uzoqlik, sokinlik, orzu va ruhiy parvoz bilan bog‘lanadi. Ikrom Otamurodning poetik olamida makon, yo‘l, ufq, uzoqlik va ruhiy izlanish kabi tushunchalarning mavjudligi moviy rangning poetik imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Moviy rang lirik qahramonning tashqi olamga qarashini emas, balki uning cheksizlikka intilishini ham ifodalashi mumkin. Osmonning cheksizligi inson tafakkurining chegarasizligi bilan

uyg‘unlashadi. Shu jihatdan moviy rang shoirning falsafiy poetikasida ruhiy kenglik va izlanish timsoli sifatida talqin qilinishi mumkin. Rangning bunday metaforik funksiyasi zamonaviy she’riyatdagi ramziy tafakkurning muhim ko‘rinishlaridan biridir.

Ikrom Otamurodning “Sopol siniqlari” dostoni rang poetikasini o‘rganish uchun alohida ahamiyatga ega. Salima Jumayevaning ushbu doston tahliliga bag‘ishlangan tadqiqotida asar “Holat” va “Rang” deb nomlangan qismlar orqali qurilgani qayd etiladi. Tadqiqotchining fikricha, “Holat” qismida hayot haqiqati ko‘proq falsafiy-nazariy yo‘nalishda, “Rang” qismida esa kechagi va bugungi hayot manzaralari ruhiy chizgilar asosida ochib beriladi. Bu jihat juda muhim. Chunki “rang” bu yerda oddiy sifatlovchi birlik emas, balki butun bir poetik tafakkur tizimining nomi sifatida ishlatilmoqda. Rang orqali hayotning turli ko‘rinishlari, inson ruhiyatining turfa holatlari va tarixiy xotiraning turli qatlamlari ifodalanadi.

Dostonning “Rang” deb nomlangan qismi shoirning borliqni faqat nazariy tushunchalar bilan emas, balki ruhiy va obrazli idrok etishini ko‘rsatadi. Bu yerda rang hayotning tashqi ko‘rinishi bilan ichki mohiyati o‘rtasidagi aloqani ta’minlaydi. Shuning uchun “Sopol siniqlari”dagi “Rang” tushunchasini shoir poetikasining muhim kalitlaridan biri sifatida baholash mumkin. U orqali inson, tarix, xotira, vaqt va ruhiyat o‘rtasidagi murakkab munosabatlar badiiy ifoda topadi [4].

Ikrom Otamurod she’riyatida ranglarning eng muhim funksiyalaridan biri inson ruhiyatini ochishdir. Shoir lirik qahramonning ichki kechinmalarini bevosita bayon qilishdan ko‘ra, ko‘pincha obraz, manzara va ramzlar orqali ifodalashga intiladi. Bunday holatda rang psixologik detal vazifasini bajaradi. Masalan, xira yoki qorong‘i manzara ruhiy tushkunlikni kuchaytirishi, yorug‘ ranglar esa umid va uyg‘onish kayfiyatini yaratishi mumkin. Tabiatdagi o‘zgarish inson qalbidagi o‘zgarishning poetik aksiga aylanadi. Rangning bunday psixologik funksiyasi shoirning individual uslubini belgilovchi omillardan biridir. Ikrom Otamurod ijodiga bag‘ishlangan 2024-yilgi tadqiqotda ham uning lirik qahramoni, tarixiy xotira, ruhiy kechinmalar va falsafiy mushohadalari badiiy tasvir vositalari bilan chambarchas bog‘liq ekani ta’kidlanadi.

Tabiat tasviri o‘zbek she’riyatida inson ruhiyatini ochishning qadimiy vositalaridan biridir. Ikrom Otamurod ijodida ham tabiat oddiy dekoratsiya vazifasini bajarmaydi. U lirik qahramonning ichki dunyosi bilan munosabatga kirishadi. Osmon, tong, tun, quyosh, oy, daraxt, qush, shamol va boshqa tabiat unsurlari rang tushunchasi bilan birgalikda poetik manzarani yuzaga keltiradi. Bunday manzarada tabiat va inson bir-biridan ajralmaydi. Masalan, tongning yorishishi faqat tabiat hodisasi emas, inson qalbidagi uyg‘onish holatining belgisi bo‘lishi mumkin. Tunning qorong‘iligi esa yolg‘izlik yoki ichki sukutni kuchaytirishi mumkin. Shunday qilib, rang tabiat tasvirining estetik qiymatini oshirish bilan birga, uning falsafiy mazmunini ham chuqurlashtiradi [5].

Ikrom Otamurod she’riyatining asosiy belgilaridan biri falsafiy mushohadaga moyillikdir. Shoir insonning borliqdagi o‘rni, vaqt, hayot va o‘lim, yolg‘izlik, xotira, o‘zlikni anglash kabi masalalarni poetik jihatdan talqin qiladi. Rang ana shu falsafiy mazmunni obrazli shaklda ifodalashga yordam beradi. Falsafiy tushunchalar ba’zan mavhum xarakterga ega bo‘ladi. Rang esa mavhum fikrni ko‘zga ko‘rinadigan obrazga aylantirish imkonini beradi. Masalan, vaqtni rang sifatida tasavvur qilish uning o‘tkinchiligini, xotirani rang bilan ifodalash esa uning hissiy ta’sirini kuchaytiradi. Zulmat va yorug‘lik qarama-qarshiligi esa inson hayotidagi ezgulik va iztirob, umid va tushkunlik, bilish va bilmaslik kabi qarama-qarshiliklarni ifodalashga xizmat qiladi. Shu sababli Ikrom Otamurod poetikasida rang va falsafiy tafakkur o‘rtasidagi munosabat alohida tadqiqot yo‘nalishi sifatida muhimdir.

Xulosa. Ikrom Otamurod she’riyatida ranglar poetik tafakkurning muhim vositalaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Shoir ranglardan tabiat manzaralarini bezash yoki predmetlarning tashqi ko‘rinishini tasvirlash uchungina foydalanmaydi. Ranglar uning ijodida inson ruhiyati, xotira, vaqt, tarix, yolg‘izlik, umid va falsafiy mushohadalarni ifodalashga xizmat qiladi. Oq rang poklik, yorug‘lik va sokinlik; qora rang iztirob, zulmat va ruhiy murakkablik; qizil rang hayotiy kuch va tarixiy xotira; sariq rang vaqt, so‘lish va xotira; yashil rang yangilanish va hayot davomiyligi; moviy rang esa kenglik, orzu va ruhiy izlanish kabi ma’nolarni yuzaga chiqarishi mumkin. Biroq ushbu ma’nolar qat’iy va o‘zgarmas emas. Ular har bir poetik kontekstda yangi mazmun bilan boyiydi. Ayniqsa, “Sopol siniqlari” dostonidagi “Rang” qismi rang tushunchasining Ikrom Otamurod ijodidagi nazariy va poetik ahamiyatini yaqqol ko‘rsatadi. Tadqiqotlarda mazkur qism orqali kechagi va bugungi hayot manzaralarining ruhiy chizgilar asosida ochib berilishi ta’kidlangan. Umuman, Ikrom Otamurod poetikasida rang – ko‘rish orqali idrok etiladigan oddiy badiiy detal emas, balki insonning ichki olami va tashqi borliq o‘rtasidagi aloqani ifodalovchi murakkab poetik hodisadir. Rang orqali shoir inson ruhining eng nozik holatlarini, vaqtning o‘tkinchiligini, tarixning izlarini va borliq haqidagi falsafiy savollarni obrazli shaklda ifodalaydi. Shu jihatdan Ikrom Otamurod she’riyatidagi ranglar talqini zamonaviy o‘zbek poetikasining o‘ziga xos va chuqur o‘rganilishi lozim bo‘lgan masalalaridan biridir.

ADABIYOTLAR

1. Jumayeva S. Ikrom Otamurod dostonlarida falsafiy mushohadalar tahlili // Fan va jamiyat. – 2022. – №2-1. – B. 119–121.
2. Jumayeva S. “Sopol siniqlari” dostonining o‘zbek adabiyotida tutgan o‘rni. – O‘zbekiston, Qarshi davlat universiteti, adabiyotshunoslikka oid ilmiy tadqiqot. – 2023.
3. Jumayeva S. Ikrom Otamurod dostonlaridagi poetik asosning hayotiy va falsafiy talqinlari. – O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti, ilmiy maqola.
4. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2018.
5. Otamurod I. Huviyyat. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.
6. Otamurod I. Sukut sadosi: she’rlar, balladalar, dostonlar, tarjimalar. – Toshkent: Adabiyot, 2021.
7. Otamurod I. Sopol siniqlari. – Toshkent: Ganjina, 2022.